بِسۡمِ اللهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيمِ

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު

ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2022/HC-A/119
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: ޒާހިދަތު ނާޝިދާ، ގ. ރިހިފުރި، މާލެ
- އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތް: އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދު، ގ. ރިހިފުރި، މާލެ
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: ހުކުމް ތަންފީޛުކުރުން (ދަރިންނަށް ބެލެނިވެރިކަން ހަމަޖައްސައިދިނުމަށް)

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޒީދު

ފަނޑިޔާރު ޝުޢައިބު ހުސައިން ޒަކަރިއްޔާ

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު

ނިމުނު ތާރީޚު: 24 މުޙައްރަމް 1444 / 22 އޮގަސްޓު 2022

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު، އޯޗަޑް ހިނގުން، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ، ފޯން: 3325029، ފެކްސް: 3316471
އީމެއިލް: info.highcourt.gov.mv ވެބްސައިޓް: www.highcourt.gov.mv

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
މާލެ ދިވެހިރާއްޖެ

ހައިކޯޓުގައި ޤަޟިއްޔާ ނަޒަރުސާނީ ކުރެވުނު ތާރީޚް: 26 ޝަޢުބާން 1443 / 29 މާރިޗު 2022

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ޤަޟިއްޔާ:

- **ނަންބަރު:** 1651/Fm-C/2021 ޤަޟިއްޔާ
- **ނިންމި ކޯޓު:** ފެމިލީ ކޯޓު
- **ބާވަތް:** ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރުމަށް އެދި (ދަރިންނަށް ބޭހިޔާވަހިކަން ހަމަޖެއްސައިދިނުމަށް)
- **ހުށަހެޅުނު ތާރީޚް:** 13 ސެޕްޓެމްބަރު 2021
- **ނިމުނު ތާރީޚް:** 17 ފެބްރުއަރީ 2022

މަދަނީ- ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރުމަށް އެދި (ދަރިންނަށް ބޭހިޔާވަހިކަން ހަމަޖެއްސައިދިނުމަށް) – ތަންފީޛުކުރުމުގެ މައްސަލަތަކުގެ ދާއިރާ- މައުޟޫޢީ ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރުމަށް މަސައްކަތްކޮށްދީފައިވުމުން އެ ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރުމަށް ކޯޓުން އަންގާނެ ތަރުތީބު ނެތުން

ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން މަޖީދުގެ ބަޔާން، (މި ބަޔާނަކީ ފަނޑިޔާރު ޝުޖާއުބ ޙުސައިން ޖަލާލުއްދީން އަދި
ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން ޝަހީދު ތާއީދު ކުރައްވާފައި)

މައްސަލައިގެ ތަޢާރުފު

1. މިއީ ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1651/Fm-C/2021 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި މާލެ، ގ. ރީތިފުށި، ފާތިމަތު ނަޒީމާ (ދރއ ކާޑު ނަންބަރު: A025768) ގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުން ބެލި ޤަޟިއްޔާއެވެ. މި ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ފަރާތަކީ މާލެ، ގ. ރީތިފުށި، އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދު (ދރއ ކާޑު ނަންބަރު: A033177) އެވެ.

މައްސަލައިގެ ފަސްބިމް

2. މާލެ، ގ. ރީތިފުށި، އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދު އަކީ މާލެ، ގ. ރީތިފުށި، ފާތިމަތު ނަޒީމާގެ ބައްޕައެވެ. އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ އެހެން ދަރިންނާ އެއްފަދައިން ފާތިމަތު ނަޒީމާ އަށް ހިބައަކަށް ދިނުމަށް އިންކާރުކުރި އެބަޔާން ފާތިމަތު ނަޒީމާ މަރުޙޫމުކަމާކަށްހުށަހަޅާފައިވާތީ ދެން، އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ އެހެން ދަރިންނާ އެއްފަދައިން ފާތިމަތު ނަޒީމާ އަށް ހިބައަކަށް ދިނުމަށް އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ މައްކަމަށް އަމުރުކޮށްދިނުމަށް އެދި އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ މައްކަމަށް ފާތިމަތު ނަޒީމާގެ ފަރާތުން ފެމިލީ ކޯޓަށް ބަޔާންކުރި ހިއްސާ ގުޅުމުގެ މައްސަލައެއް 4 ނޮވެންބަރު 2020 ވާއިރުގައި ހުށަހަޅައެވެ. އެ މައްސަލަ ބަލާފައިވާނީ އެކޯޓުގެ ނަންބަރު 1474/Fm-C/2020 ޤަޟިއްޔާގައެވެ. އަދި އެންމެނިމު ފަހުގައި އެ ޤަޟިއްޔާގައި 2 ޖޫން 2021 ވާއިރުގައި ޙުކުމްކޮށްފައިވެއެވެ.

"ދެންފަހު، އިސްލާމް ޝަރީޢަތުގެ ނުކުތާތަކާ ރިޢާޔަތްކޮށް، ގ.ރީތިފުށި/ފާތިމަތު ނަޒީމާ (އައި.ޑީ.ކާޑު ނަންބަރު: A025768) އަށް ބައިއާވަހަކަން ހަމައަށްދިނުމުގެ ޙިއްސާ މިވަގުތު އުޅުއްވަންޖެހޭ ފަރާތަކީ، އޭނާގެ ބައްޕަ ގ. ރީތިފުށި/ އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދު (އައި.ޑީ.ކާޑު ނަންބަރު: A033177)ކަމަށާއި، އަބްދުއްރަޙީމް

މުޙައްމަދުގެ މާލޭ ތަރަވަސްކަމާއި، ގެދޮރުވެރިކަމުގެ ތަރަވަސްކަން ހުރިހިސާބުތަކުން، އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ އެހެން ދަރިންނާ އެއް ހަމައަކުން ފާޠިމަތު ނާޒިމާއަށް ބަހާލުމަށް ފުރުޞަތުދިނުމަށާއި، އެކަމަށްޓަކައި ކުރަންޖެހޭ އިންތިޒާމުތައް މިއަދުން ފެށިގެން 10 (ދިހައެއް) ދުވަހުގެތެރޭގައި ހަމަޖެއްސުމަށް ދައުވާލިބޭ އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދަށް އަންގައި، މައްސަލައިގައިވާ ދަރިންގެ ދުވަހުގައި އާންމުކުރަންޖެހޭ އަމުރުތަކާއި އިޖުރާއާތާއި ކޯޓާއި ހުކުމް އެކުލަވައި ދަށުވެރިކަމުގެ މިޞްރަފުތަކުގައި ހުށަ ވަކިކޮށް ނަގައިދޭނެ ގޮތްތަކަށް ހުކުމްކުރުމާ ބެހޭ ޤަވާޢިދުން ހަމަޖެއްސުމަށެވެ."

3. އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1474/Fm-C/2020 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރުމަށް އެދި ފާޠިމަތު ނާޒިމާގެ ފަރާތުން ފެމިލީ ކޯޓަށް ތަންފީޛީ މައްސަލައެއް ހުށަހެޅީ 13 ސެޕްޓެންބަރު 2021 ތާރީޚުގައެވެ. އެ މައްސަލަ ބަލާފައިވަނީ ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1651/Fm-C/2021 ޤަޟިއްޔާގައެވެ. އަދި އެ މައްސަލައިގައި އަންނަނިވި ފަދައިން 17 ފެބުރުއަރީ 2022 ތާރީޚުގައި ޙުކުމްކޮށްފައިވެއެވެ.

"ދެންފަހެ، އިސްވެދިޔަ ބަޔާންވެގެންވާ ފަދަ ކުރެވުނު ނުކުތާތަކަށް ނަޒަރުކުރުމުން ބެލިބެލުމުން، މާލެ، ގ. ރިދީފުރި ފާޠިމަތު ނާޒިމާ (އައި.ޑީ.ކާޑު ނަންބަރު: A025768) އަދި ބަލަހައްޓާ ކުދިންނާއި ޖިންސާ މިފަދަ އުފެދުނު ގޮތްތަކާ، އާންމު ބައްޔާ ގ. ރިދީފުރި/ އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދު (އައި.ޑީ.ކާޑު ނަންބަރު: A033177)ކަމާއި، އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ މާލޭ ތަރަވަސްކަމާއި، ގެދޮރުވެރިކަމުގެ ތަރަވަސްކަން ހުރިހިސާބުތަކުން، އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ އެހެން ދަރިންނާ އެއް ހަމައަކުން ފާޠިމަތު ނާޒިމާއަށް ބަހާލުމަށް ފުރުޞަތުދިނުމަށާއި، އެކަމަށްޓަކައި ކުރަންޖެހޭ އިންތިޒާމުތައް ހަމަޖެއްސުމަށް ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1474/Fm-C/2020 ޤަޟިއްޔާއިން އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދަށް އަންގާ ޙުކުމްކޮށްފައިވާކަން އެނގެން އޮންނަކަމާއި، މ. ފިޔާތޮށި އެވް ކާރު އިމާރާތުގެ ގުރައުންޑް ފްލޯ ފާޠިމަތު ނާޒިމާ ދިރިއުޅުމަށް ދޫކުރުމަށްފަހު އެދި އެތަން ވަސިއްޔަތުން ފާޠިމަތު ނާޒިމާއަށް ދިނުމަށް ދަރުމަވެރިބޭ ފޯރުކޮށްދިނުމަށް ހަމަހަމަކޮށްދިނުމާއި، ފެއިސާގެ އޭޖެންސީކުރުން ބޭންކުތަކުގައި ވާނަމަ، މަހަކު 5000 (ފަސްހާސް) ރުފިޔާ ދެމުންދިޔަކަން ފާހަގަކުރުމަށް ދަރުމަވެރިބޭފުޅާގެ އެނގުން އޮންނަނީ، ދަރުމަވެރިބޭފުޅާގެ

ހުށަހެޅުންތަކަށް ދައުވާކުރާ ފާޠިމަތު ސާޖިދާ އިންކާރު ކޮށްފައިވިނަމަވެސް ހުށަހެޅުންތައް ހުށަހަޅާފައިވާކަމަށް އިންކާރު ކުރެއްވުމުގައި، އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ އެހެން ދަރިންނާ އެއްހަމަހަމަކޮށް ފާޠިމަތު ސާޖިދާއަށް ބިރުވެރިކަން ފުރުޞަތުދިނުމުގައި، އެއްގޮތަކަށްވެސް ކުރަންޖެހޭ އިންސާފުވެރިކަން ހަމަޖެއްސުމަށް ފެމިލީ ކޯޓުގެ ބަލަހައްޓާނެ ޤާނޫނީ ފަރާތަކަށް ބަލައިގަތުމަށް، އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ ދަރިންނެއްކަން އަޒީޒާ އާއި އަދީބާ ދިރިއުޅެނީ ގ.ރިވިފުށި ގޭގައި ކަމަށް، ހުރިހާ ދަރިންތަކުގެ އަސާސީ ޙައްޤުތަކުން، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1474/Fm-C/2021[1] ދަޢުވާއިން ކޯޓުގައިވާގޮތުން ތަންފީޒުކުރުމަށް ދައުލަތުގެ ބަލަހައްޓަމުން ހިނގާފައި އަދި އެފަރާތުން މަސްއޫލިއްޔަތު ކޯޓަށްވާކަން އެނގޭތީ، މިމަސްއަލަ ދިރާސާކުރުމުގެ ތަންފީޛުކުރުމަށް މިވަގުތަށް އަންގާނެ ތަނެއް ނެތުމުން ކަނޑައަޅާ މިކަމުގެ މަސްއޫލުން ބުނެވުނުކަމަށް، މިޤަޟިއްޔާ ނިންމިއެވެ."

4. އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1651/Fm-C/2021 ދަޢުވާގެ ޙުކުމާމެދު ހިތްހަމަނުޖެހިގެން ސާޖިދާގެ ފަރާތުން މި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރެވިފައެވެ. މިއީ އެދުމުން ބެލި އިސްތިއުނާފީ ދަޢުވާއެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ

5. ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1651/Fm-C/2021 ދަޢުވާއާ އިސްތިއުނާފުކުރަމުން ފާޠިމަތު ސާޖިދާގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވަނީ 1 (އެކެއް) ނުކުތާއެވެ. އެ ނުކުތާ އަކީ އެ ދަޢުވާ ނިންމުމުގައި، އެކޯޓުގެ ނަންބަރު 1474/Fm-C/2020 ދަޢުވާގެ ޙުކުމް އިތުރުން ތަންފީޒުކުރުމަށް މިވަގުތަށް އަންގާނެ ތަނެއް ނެތުމުން ފެމިލީ ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ވަސިއްޔަތުކުރުމާބެހޭ ޤާނޫނު)

[1] ދަށު ކޯޓުން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަށް ނަންބަރު ކުށުގައި (ނަމަވެސް ރަނގަޅު ނަންބަރަކީ 1474/Fm-C/2020 ކަން ދަޢުވާއިން އެނގެން އޮތެވެ)

ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ (1) އާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) އާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބެލޭ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.

އިސްތިއުނާފު ނުކުތާއާމެދު ދެފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކުގެ ޚުލާޞާ

6. އިސްތިއުނާފު ނުކުތާއާ ގުޅިގެން ފާޠިމަތު ނާޒިމާގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި މައިގަނޑުގޮތެއްގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ ފަނޑިޔާރުން މައްސަލަތަކުގައި ގޮތް ނިންމުމުގައި ހުށަހަޅާ ހުރި ޤަރީނާއަށް ރިޢާޔަތްކުރަންވާނެކަމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖިނާއީ ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ (1) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވީނަމަވެސް، އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ އާމްދަނީގެ ހިސާބާއި ޚަރަދުގެ ހިސާބު ދަށު ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިނުވުމީ، ހަމައެކަނި ބަޔާންތަކުގައި ހުރި ކަންކަމަށް ބަލައިގެން ދީ ފުރިހަމަ ކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމާފައިވުމުން އެއީ ޤާނޫނާ ޚިލާފުކަމެއް ކަމަށް ދެކޭކަމަށެވެ. އަދި ދަލީލެއް ސާބިތުކޮށްދޭންޖެހޭނީ އެ ދަޢުވާއެއް ކުރިމަތިކުރި ފަރާތުން ކަމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2010/SC-A/02 ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާކަމަށްވެސް، އެކަމަށް ދަށުކޯޓުން ރިޢާޔަތްކޮށްފައިނުވާކަމަށެވެ. އަދި ފާޠިމަތު ނާޒިމާގެ ފަރާތުން ބަރިޔާވަރިކަން ހުރުމަށް އެދިފައިވާގޮތަށް ގ. ރީތިފެހިގެއިން ނުވަތަ -/10,000ރ. (ދިހަހާސް ރުފިޔާ) ދިނުން ކަމަށެވެ. ނަމަވެސް މައުސޫމީ ތަސްދާގެ ބުނުމް ތަންފީޛުކުރުމަށް ފާޠިމަތު ނާޒިމާ އަށް ޒާމިނުގައި ވ. ރީތިއާރިޔޭ އެވް ހިޔާ ގެއިން ކަމަށާއި އަދި ދ. ޕީސްފުލް ހިޔާ ގެއިން ކަމަށެވެ. އަދި އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ ފަރާތުން ޒާމިނުގައި -/5,000ރ. (ފަސްހާސް ރުފިޔާ) ނުވަތަ -/7,000ރ. (ހަތްހާސް ރުފިޔާ) އަޔީ ބަރިޔާވަރިކަން ހުރުން މިންވަރެއްގެ ފައިސާ ނޫންކަމުން. އެހެންކަމުން މި މައްސަލައިގައި އެދޭގޮތަކީ ދަށު ކޯޓުގެ ޙުކުމް ބާޠިލުކުރުމާއެކު ދަށު ކޯޓުގައި އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ މާލީ ކަންކަމާގުޅޭގޮތުން ހުށަހެޅި ކަންކަން އިތުރަށް ކަށަވަރުކުރުމަށް މައްސަލަ ފުރިހަމަ ކޯޓަށް ތަޙްޤީޤުކުރުންކަމަށެވެ.

7. ޖަވާބުގައި އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ އިސްތިއުނާފު ނުކުތާގެ ޤާނޫނީ ބަހުސް ސާފުނުވާކަމަށާއި ފަސޭހައިން ޤާނޫނީ ގޮތުން ހަމަޖެހިފައިވާ ގޮތް ބަޔާންކޮށްދީފައިނުވާކަމަށެވެ. އަދި މަޢުޟޫޢީ މައްސަލައިގެ ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރުމުގެ ގޮތުން 2 ދަރިންގެ ނަފަޤާ ދިރިއުޅުމަށް ހުރަސްއެޅޭގޮތަށް ގަބޫލުކޮށްފައިނުވާކަމަށެވެ. އަދި މަހަކު -/7000ރ. (ހަތްހާސް ރުފިޔާ) ހުށަހެޅުމުންވެސް ގަބޫލުކޮށްފައިނުވާކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން ދަށު ކޯޓުގެ ޙުކުމް ބަދަލުކޮށްދިނުން އެދޭކަމަށެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި މައްސަލަ އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މިންގަނޑު

8. މައްސަލަ ބަލާ ފަނޑިޔާރު ޤާނޫނީ ގޮތުން ހަމަޖެހިފައިވާކަމަށް ހަމައެކަނި ބަލާ ބެލުމަކުން ނުވަތަ ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ މިންވަރަށް ހެކިތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށްފައިނުވާކަމަށް ބަލާ ބެލުމަކުން އެ މައްސަލަ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގެ[2] 43 ވަނަ މާއްދާއިން ހުއްދަކުރާ މިންގަނޑަށް ވާޞިލުވެވޭނެކަމާއި ފަނޑިޔާރު ޤާނޫނީ ގޮތުން ހަމަޖެހިފައިވާ ކަމަށް ބަލާ ނަމަ ނުވަތަ ހައްޤެއް ގެއްލިފައިވާކަމަށް ބަލާނަމަ ނުވަތަ އިންސާފަށް ހުރަސްއެޅިފައިވާކަމަށް ބަލާނަމަ އެކަމުގައި އުފެދޭ ޤާނޫނީ ބަހުސަކީ ކޮބައިކަން އެ ނުކުތާގައި އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ހުއްދައަށް އެދޭ ފަރާތުން ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްދޭންވާނެކަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-L/87، 2019/SC-L/88، 2019/SC-L/89، 2019/SC-L/90 އަދި 2019/SC-L/91 "މައްސަލަ ބަލައިގަތުމާމެދު ނިންމި ގޮތުގެ ރިޕޯޓު"ގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވެއެވެ.[3]

---

2. ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

3. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-L/87، 2019/SC-L/88، 2019/SC-L/89، 2019/SC-L/90 އަދި 2019/SC-L/91 މައްސަލަ ބަލައިގަތުމާމެދު ނިންމި ގޮތުގެ ރިޕޯޓު

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން އިސްތިއުނާފީ މައްސަލަ ބެލުމުގެ އާންމު އުސޫލު

9. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގެ[4] 32 ވަނަ މާއްދާއަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި މައްސަލަ ބެލުމުގެ އުސޫލުތައް ކަނޑައަޅާފައިވާ މާއްދާއެކެވެ. މިގޮތުން މި މާއްދާގެ (ހ) ގައި ވަނީ އަންނަނިވި ފަދައިންނެވެ.

32. (ހ) ހައިކޯޓުން މައްސަލަތައް ބަލާނީ ދަށު ކޯޓުގައި ހުށަހެޅި ހެކިތަކާއި ދިފާޢުތަކާ އަސާސްކޮށްގެން ބަލައިގެންނެވެ.

އަދި ދަށު ކޯޓުގައި ޤަރާރުކުރުމުގެ ކުރިމަތިކޮށް ނުލާ، ދަށު ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައި ނުވާ ނުކުތާތަކެއް އިސްތިއުނާފީ މަރުޙަލާގައި ނުބެލޭނެކަމަށް <u>މޫސާ ނަޞީރު ވ. މޯލްޑިވްސް އިންލަންޑް ރެވެނިއު އޮތޯރިޓީ</u> މައްސަލައިގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ނިންމާފައިވެއެވެ.[5] އަދި މި ނިންމުމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ވެސް ތާއީދު ކުރައްވައި އެކަމަ އެގޮތުގައި ދަމަހައްޓާފައިވެއެވެ.[6] އެހެންކަމުން ދިވެހިރާއްޖޭ ހައިކޯޓަށް އިސްތިއުނާފަށް ހުށަހަޅާ މައްސަލަތަކުގައި އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގެ ގޮތުގައި އާންމު އުޞޫލުން ބަލައިގަނެ ގޮތް ކަނޑައަޅަންޖެހޭނީ ދަށު ކޯޓުގައި އެ ނުކުތާއެއް ފާހަގަކޮށްފައި އެ ނުކުތާއަކީ މައްސަލައިގެ ޙުކުމަށް އަސަރުކުރާވަރުގެ ނުކުތާއަކަށް ވާންވާނެއެވެ.

ތަންފީޒުކުރުމުގެ މައްސަލަތަކުގެ ދާއިރާ

10. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ސްޓޭޓް ބޭންކް އޮފް އިންޑިއާ (މާލެ ބްރާންޗް) ވ. އަޙުމަދު އިންވެސްޓްމަންޓްސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް އަދި އިތުރު ތިން ފަރާތެއް[7] މައްސަލައިގެ ފަނޑިޔާރުން މަޖިލީހު ބަލާ

4. ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010
5. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2014/HC-A/83 ޤަޟިއްޔާ ނިމުނު ގޮތުގެ ޙުކުމް
6. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2014/SC-A/41 ޤަޟިއްޔާގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ޙުކުމް
7. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2021/SC-A/48 ޤަޟިއްޔާ

ޗާރިޓުގެ އިއްތިފާޤު ޢަހުދުގައި ތަންފީޒު ފަސްވިއްޔާގެ ތުރުކާގައި ދައުސްތޫރު އަދިން ހުށެވަޅި، މައުސޫލީ

މައްސަލައިގައި ނިމިފައިވާ ކަންކަމަށް އުނިއިތުރު ގެނުވިގެން ނުވާނެކަމުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.

ތަޙުލީލުކުރުން

11. މި މައްސަލައިގައި ހުށަހެޅުނު އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއަކީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފަނޑިޔާރުންގެ ޤާނޫނު) ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ (1) އާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) އާ ޚިލާފަށް މައްސަލަ ނިންމާފައިވާކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ. މިނުކުތާއަށް ޝަރީޢަތުން ރިޢާޔަތްކުރިއިރު އަންނަނިވި ކަންކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

11.1. ޤާނޫނީ ގޮތުން ގެރެސް ހަދާފައިވާ ކަމަށް ބަލާ ނަމަ ނުވަތަ ބަދަލުވެފައި ގެއްލިފައިވާކަމަށް ބެލެވޭނަމަ ނުވަތަ އިންސާފަށް ހުރަސްއެޅިފައިވާކަމަށް ބެލެވޭނަމަ އެކަމުގައި އުޅޭ ޤާނޫނީ ބަހުސަކީ ކޮބައިކަން އެ ނުކުތާގައި އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ހުއްދައަށް އެދޭ ފަރާތުން ސާބިތުކުރުން ބޭނުންވާނެކަމަށް އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނިންމުންތަކުގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލު މި މައްސަލައަށް ތަޠުބީޤުކުރާއިރު، ޤާނޫނުގެ މާއްދާ އަކާއި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާއެއްގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލާ ދަށު ކޯޓުން ޒިޔާދަ ވެފައިވާކަމަށް ބުނާ ޤާނޫނީ ނުކުތާ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ ހުށަހަޅާފައިވާތީ އެ އުސޫލުތަކާ ދަށު ކޯޓުން ޒިޔާދަވެފައިވާކަމުގެ އަދި މި ނުކުތާގައި އެދޭ ޤާނޫނީ ބަހުސް ޤަޟިއްޔާ ނުކުތާތަކާ ފަރާތުން ސާބިތުކުރަން ބޭނުންވާނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. ދަށު ކޯޓުން ރިޢާޔަތްކޮށްފައިނުވާނަމަ ހުރަސްއެޅިފައިވާ ކަން ގެއްލިކަން ކަމެއް ޤާނޫނީ ނުކުތާގެ ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ. އަދި ދަތުވުމު ސާބިތުކުރާ ގުޅޭގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2010/SC-A/02 ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލު މި އިސްތިއުނާފީ ޤަޟިއްޔާގައި ތަޠުބީޤުކުރާގެ

ފަރާތުން ހާމަކޮށްދީފައިވާއިރު، އެ ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އެ އުސޫލު ހުޖްޖަތް ނާޒިލާގެ ފަރާތުން ދަށު ކޯޓުގައި ހާމަކޮށްދީފައިނުވާކަމަށް އިސްތިއުނާފުގައި މުޢައްމަދުގެ ފަރާތުން ދިފާޢުކުރައްވާތީގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި ހާމަކޮށްދީފައިވާ ހުޖްޖަތް ނާޒިލާގެ ފަރާތުން އެކަމަށް އިންކާރުކޮށްފައިވާތީ ނުވެއެވެ.

11.2. އިސްތިއުނާފުވެރިޔާ މުޢައްމަދުގެ މާލީ ޙަޤަޤަތަކާއި، ގޯތިގެދޮރުތަކުގެ ޙަރަކާތްތަކާއި ފުރިހަމަކޮށްދިނުން، އިސްތިއުނާފުވެރިޔާ މުޢައްމަދުގެ އާމްދަނީގެ ތަފްސީލު އޮތް ކަމުގައި ހާމަކޮށްދީ ނާޒިލާއަށް ބޭނުންވާގޮތަށް ހުށަހަޅުއްވާފައިވާތީ، އާމްދަނީގެ ތަފްސީލު ޤަބޫލުކުރެވޭ ކަމުގައި ފެނުނު ދަޢުވާގައި 1474/Fm-C/2020 ފާސްކުރި ޙުކުމުގައި، ނާޒިލާ އިސްތިއުނާފުވެރިޔާ މުޢައްމަދުގެ ނަފަޤާ ކަނޑައަޅާފައިވާގޮތް އާމްދަނީ ބަލައިގެން މީހާގެ ހުރި ޙާލަތަށް ބަލައި ނަފަޤާގެ މިންވަރު ކަނޑައަޅާފައިވާކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ހަމައެހެންމެ ހުރިހާ ޙާލަތަކަށް ބަލާއިރު ނަފަޤާގެ މިންވަރު ކުޑަކޮށް ނުވަތަ ބޮޑުކޮށް ނަފަޤާ ކަނޑައަޅާފައިވާކަމަށް ބެލެވޭ ޙާލަތުގައި އެ ނަފަޤާ ބަދަލުކުރުމަށް ފުރުޞަތު ހުރި މައްސަލަތަކެއް ކަމަށް ވެސް ބަލާލެވޭ ޙާލަތުގައި އިސްތިއުނާފުވެރިޔާ މުޢައްމަދުގެ ނަފަޤާގެ ޢަދަދު އިތުރުކުރުން އެކަށީގެނެވެ. އަދި އާމްދަނީގެ ޙާލަތަށް ބަލާއިރު ތިން ދަރިން ކިޔަވާ ދަރިންނަށް ބޭނުންވާ ކުޑަކުދީންގެ ނަފަޤާގެ އިތުރުކުރުން އެކަށީގެނެވެ. އަދި ނަފަޤާ ކަނޑައަޅާފައިވާ އިސްތިއުނާފުވެރިޔާ މުޢައްމަދުގެ ފަރާތުން ނަފަޤާގެ ޢަދަދަކީ -/5,000ރ. (ފަސްހާސް ރުފިޔާ) އަދި -/7,000ރ. (ހަތްހާސް ރުފިޔާ) ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ނަފަޤާގެ ޢަދަދު އެކަށީގެނެވެ. އެހެންކަމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަމްބަރު 2010/SC-A/02 ޤަޟިއްޔާގައި ދަންނަވާފައިވާ ސާބިތުކުރުމުގެ ބާރު އެ ދަޢުވާއެއް ކުރިމަތިކުރި ފަރާތުން ކަމަށް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލު ފާސްކުރި ޙުކުމް ބަދަލުކުރުމުގެ ގޮތުން އިސްތިއުނާފުވެރިޔާ މުޢައްމަދު މަސައްކަތް ކުރައްވާފައިވާކަން ނަފަޤާގެ ބަދަލުކުރުމަށް އިޖުތިހާދުކޮށްފައިވާ އެކަށީގެނެވެ.

11.3. އަދި މައުޟޫޢީ ޤަޟިއްޔާގެ ހުކުމް ތަންފީޛުކުރުމަށް ތަކުރާރުކޮށް އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދު މަސައްކަތްކުރައްވާފައިވާކަމަށް އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ ވަކީލުން ފާހަގަކޮށްފައިވާއިރު، އެކަމާމެދު ޚާއްޞަކޮށް މިހެން ކަން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދަށު ކޯޓުގެ ފަރާތުން ނަތީޖާގެ ގޮތުން. އަދި ދަރުމަވެރި އަބްދުއްރަޙީމް މުޙައްމަދުގެ ވަކީލުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމަށް ދަށު ކޯޓުގައިވެސް ބަލާފައިވާ ނަތީޖާގެ ގޮތުން، ހުކުމްކުރުމުގެ ކުރިން ހުށަހެޅި ދަލީލުތަކަށް ބަލާއިރު، ދަށު ކޯޓުގެ ހުކުމާއި ޚިލާފު ނަތީޖާއަކަށް ނުދެވޭކަމެވެ. އަދި ދަރުމަވެރި ނަފްސާނީ ގޮތުންވެސް ދަށު ކޯޓުގެ ހުކުމާއި ޚިލާފަށް ކަނޑައެޅޭނެ ހުއްޖަތެއް ނެތްކަމެވެ. އަދި މިކަމުގައި ދަށު ކޯޓުގެ ހުކުމް ބަދަލުކުރަންޖެހޭނެ ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ނެތްކަމަށް ފެންނަކަމަށް ނިންމައިފައެވެ.

12. ހުށަހެޅުމާއި، ނުކުތާތަކާއި، ދަލީލުތަކާއި، ކަނޑައެޅިފައިވާ އަސްލުން ދަރިންގެ ބެލެހެއްޓުމަކީ އެ ދަރިންގެ ބައްޕަގެ ތަރުބިއްޔަތު ހުރި މިންވަރަކުން ކުރަންޖެހޭނެކަމެވެ. ނަމަވެސް ބައްޕަގެ މުދަލަކީ ދިރިދުނިޔޭގައި ދަރިންގެ ބައްޕަގެ ނަމަށް ހުރި މުދަލެއް ނޫން ކަމަށް ބެލެވޭނެ ސަބަބެއް ނުވާކަމެވެ. އެއީ އިދާރާގެ ބައްޕަގެ އެންމެ މުދަލަކީ ބައްޕަގެ މިލްކުކަމެވެ. އެހެންކަމުން މުދަލުގެ ތަފްސީލު ކުރުމުގެ ބައްޔާ ބައްޕަގެ ބޮޑުކަމަށް ދިމާވެ ހުރި ކަންކަމެވެ. ބައްޕަގެ މުދަލުގެ މިލްކުވެރިކަން ދަރިންނަށް ލިބޭ ބައްޕަގެ ދަރިންނަށް އެ ބައްޕަ ހިފުން ތަކުރާރުވެގެން ދިޔުމުންނެވެ. ނަމަވެސް ބައްޕަ ނިޔާވުމާއި ވާރިސުންނަށް ދަރިންނަށް ޝަރުޢީ ގޮތުން ލިބުމުންނެވެ.

13. އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ކަންކަން އެހެން ހުރުމުން، ދަށު ކޯޓުގެ ހުކުމަށް ބަދަލުގެންނަންޖެހޭ ޝަރުޢީ ނުވަތަ ޤާނޫނީ ސަބަބެއްވެސް ނެތްކަމަށް ނުފެނެއެވެ.

ފަނޑިޔާރު ޝުޢައިބު ޙުސައިން ޒަކަރިއްޔާގެ ރައުޔު؛

14. ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން މަޒީދުގެ ރައުޔާއި އަހުރެން ތާއީދު ކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން ޝަހީދުގެ ރައުޔު؛

15. ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން މަޒީދުގެ ރައުޔާއި އަހުރެން ތާއީދު ކުރަމެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ އިޖުރާއަތު ބަޔާންކޮށްދިނުން

16. މި ޤަޟިއްޔާގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ޙުކުމް ކުރުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި މި ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ޙައްޤު މައްސަލައިގެ ފަރާތްތަކަށް ލިބިގެންވެއެވެ. އެގޮތުން އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން މި ޤަޟިއްޔާގައި ޙުކުމް ކުރި ތާރީޚުން ފެށިގެން 30 (ތިރީސް) ދުވަހެވެ.[8] އަދި އެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ޝަރީޢަތްނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓު ހަވާލުކުރަން ހަވާލުކޮށްފައިނުވާނަމަ، އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތު ގުނަން ފަށާނީ ޝަރީޢަތްނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓު ހަވާލުކުރާ ތާރީޚުންނެވެ.[9] އެހެންނަމަވެސް ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ޚުލާޞާ އަށް ބިނާކޮށްފައިވެސް އިސްތިއުނާފަށް ހުށަހެޅިދާނެއެވެ.[10]

[8]. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)
[9]. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)
[10]. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

- **ޙުކުމް:**

ދެންފަހެ، އިސްވެ ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގައި ބަޔާންކުރެވުނު ކަންކަން އެގޮތުގެ މަތިން ހުރުމުން، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1651/Fm-C/2021 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި މާލެ، ގ. ރީތިފުރި، ފާތިމަތު ނާޒިމާގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅައިފާ ނުކުތާގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، އެ ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމް ބާތިލުކުރަންޖެހޭފަދަ ޝަރުޢީ ނުވަތަ ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ނެތްކަމަށް، މި މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލީހުގެ އިއްތިފާޤުން ކަނޑައަޅައި ޙުކުމްކޮށްފީމެވެ.

މިޤަޟިއްޔާ ބަލައި ޙުކުމް ކުރީ:

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޒީދު ފަނޑިޔާރު ޝުޢައިބު ހުސައިން ޒަކަރިއްޔާ

(ރިޔާސަތު)